

աշակերտների առաջնորդութիւնը կողմնակի կերպով կանցնի համալսարանի ձեռք: *

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

Ի՞նչ ԿԱՐԻՔ ՈՒՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ.

Այսպէս է այն երեք յօդուածներից մէկի վերնագիրը, որ ինչպէս յիշուում է Արարատի սոյն համարի մէջ, նուիրել է մի գերմանացի մեր եկեղեցւոյ արդի վիճակին վերաբերեալ մի շարք խնդիրների: Օտարները մեզանով հետաքրքրուում են: օտարներն են մեր փոխանակ հարցնում: Թէ ինչ կարիք ունինք մենք, եւ այդ կարիքներին դարման տանելու միջոցների վերայ մտածում: հարկաւոր չէ որ զմե՛կ նոցանից օրինակ առնենք՝ օտարներից սովորներ մեր ինչ եղածը եւ մեր կարիքներին դարման տանելու միջոցները: Յիշեալ օտարականը մի շարք՝ ըստ մեծի մասին ուղիղ խորհրդածութիւններից յետոյ գալիս է այն եզրակացութեան, թէ հայերի համար կենսական հարց է այժմ. «Պէտք է յաջողի՞ արդեօք, հակառակ այն մեծամեծ դժուարութեանց, որոնք կան ներկայում» եւ սպասելի են մօտիկ սպագայում: գործի համար անհրաժեշտ հոգեւոր ոյժեր պատրաստել: Նորա կարծիքով Հայոց եկեղեցւոյ իսկական մեծ կարիքը ընդհանուր ժողովրդական կրթութեան պակասութիւնն է, իսկ զորա համար անհրաժեշտ պահանջ՝ հոգեւորական դասի կրթութեան մակերեսային բարձրացնելը: Որ այդ այդպէս է՝ անշուշտ մենք ամէնքս զգում ենք. մեզ պէտք է զբաղեցնէ աւելի այն հարցը, թէ ինչ դժուարութիւններ են արգելք լինում՝ այդ զգացումս ուղիղ եւ կենդանի կերպով արտայայտելու եւ գործ դարձնելու:

Մենք ուրիշ անգամ էլ ասել ենք, որ միակ իսկական դժուարութիւնն ու յանցանքը այն չէ, թէ Հայոց եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները չեն աշխատում՝ կրթուած հոգեւորականների թիւը բազմացնել եւ նոցա միջոցով հոգեւոր կրթութիւն զարգացնել ժողովրդի մէջ: Խնդրի յաջող լուծման նորա մեծամասէն նպաս-

տել կարող են հարկաւ. հայ առաջնորդները կարող են աւելի մեծ շափով կրթուած քահանաներ ձեռնադրել իրենց թեմերում՝ եւ տգէտների թիւը սրահասնցնել՝ քան այժմ՝ անում են. քայց մեծ անարդարութիւն է ամեն ինչ նոցանից կախուած համարել: Այն հանգամանքը, որ ներկայում՝ հայոց դպրանոցներից եւ ձեմարանից ելած բազմաթիւ երիտասարդներ պարսպ թափառում են մեծ քաղաքների փողոցներում: ամեն տեսակ շարքաշութիւն յանձն են առնում՝ եւ պատրաստ են իրենց կրթութեան ըտլորովին անհամապատասխան, նոյն իսկ ստորացուցիչ պաշտօններ կատարել: քայց քահանայ չեն լինում՝ պատահական երեւոյթ չէ, մի քանի անձանց քահանութեան արդիւնք: Այդ երիտասարդների մեծամասնութեան կրթութիւնը տարաբարձր արդիւնք է գնացել, որ հոգեւորական կոչումը գրեթէ ոչ մի գրաւիչ կողմ՝ չունի նոցա համար, եւ միայն նիւթական կարիքը կարող է ստիպել նոցա յանձն առնելու այն. քայց արդեօք որչափ սպասելութիւն է ներկայացնում հայ հոգեւորականի նիւթական վիճակը:

Ինչ վերաբերում է կուսակցոն հոգեւորականութեան, յատկապէս ս. Էջմիածնի միաբանութեան մենք նախորդ համարի մէջ ակնարկեցինք արդէն, որչափ անհեթեթ են հասարակութեան մի քանի խաւերի մէջ նոցա մասին տարածուած կարծիքները: Այնուամենայնիւ դեռ վերջին օրերս մի թղթակից պնդում էր. թէ ս. Էջմիածնի արեւդաները (ձրի բնակարան, ձրի կերակուր եւ 300 ր. ոռմիկ ստանալով) լորդերի կեանք են վարում: Իսկ մի ուրիշը մեղադրում էր Տփլիսի քահանաներին, որ փոխանակ մի զաղթական քահանայի իրենց ծախքով թաղելու, հարուստ վաճառականի օգնութեան են դիմել: Շոպյութիւն է համարուում ուրեմն, որ ս. Էջմիածնի միաբանը (թէ կուգ նա հինգ պաշտօն ունենայ եւ առաւօտից մինչեւ երեկոյ աշխատէ) ո՞վ գիտէ որ ընկերակցից ժառանգութիւն մը նացած մի գորգ է փռել իւր սենեակում եւ երկու տեսակ կերակուր է ուտում՝ ուտիւններին, տաք ոսպածան պատերին. մինչ զաղթականը չոր հացով պէտք է բոսականանայ: Շոպյութիւն է համարուում, որ մի քանի քաղա-

* Քարգմ. «Въстанихо Воспитанія» ամսաթերից:

քայցի՝ քահանաներ իրենց քաղմանդամ՝ ընտանիքը անուցանելու եւ որդւոց կրթութիւն տալու միջոց գտնում են եւ այնպիսի պատահոտուն հանդերձներով շրջող մուրացկաններ չեն։ Ինչպէս իրենց պաշտօնակիցներից շատ շատերը։ Իսկ հանգամանքներին աւելի մօտ ծանօթ երիտասարդին ոչ ու էջմիածնի ոսպարթանն է գրաւում եւ ոչ տէրտէրների կոպէկներ մուրալով ձեռք բերած քաղաքաւարութեանն է պարտւում եւ այսօր շարքաշ կեանք է վարում։ Բայց կարող է յուսալ, որ վաղը հանգամանքները կփոխուեն, եւ ինքն էլ հարստութեան տէր կդառնայ ու ապահով կեանք կունենայ։ մինչ հոգեւորականի կեանքը միշտ նոյնն է, եւ որ իսկապէս անտանելին՝ ամէնքի աչքը վրան։ Իւրաքանչիւր պատուո հացը կարծես գողունի, ուրիշների ձեռքից խլած։

Սակայն հոգեւորական կոչումն աննախանձելի դարձնող մի ուրիշ, գուցէ աւելի զօրեղ, պատճառ կայ՝ քարոյական պատճառ, թէ եւ սերտ կապ ունի կրկին նիւթական վիճակի հետ։ այդ մեր ժողովրդի մէջ օրըստօրէ գարգացող արհամարհանքն է։ հակակրթիւնը դէպի հոգեւորականութիւնը։ Մամուլի եւ գրականութեան մէջ մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքում՝ եկեղեցւոյ դէմ իրեն թէ նորա այլ եւ այլ թերութիւնները քառնալու նպատակաւ, վարած անմիտ կոիւր արծազանգ է գտել ամբոխի գրեթէ բոլոր խաւերում՝ շոյելով շատ դէպքերում՝ նորա ստոր հակումները, եւ ահա այսօր մարդիկ եւ իրողութիւններ արհամարհելի եւ պախարակելի են դառնում մի շարք մարդոց աչքում՝ մի միայն նորա համար, որ եկեղեցական անուն են կրում։ կրթուած, դիցուք համալսարանական, երիտասարդը՝ հոգեւորական լինելով, կկորցնէ կարծես իւր փարկը, եւ աւելի այն դասակարգի մօտ, որի կողմից աւելի քաջալերութիւն եւ օգնութիւն սպասելու իրաւունք ունէր։ Նա կարծես այլ եւս իրաւունք չունի նախկին համարձակութեամբ մտնելու իւր քարեկամների տները, կրթուած մարդոց շրջաններում՝ գտնուելու։ հասարակական խնդիրների մէջ խառնուելու։ չէ՞ որ կկասկածեն, թէ փողի համար է եկել, մի շահ ունի։ - Ի՞նչ մեղաւոր է օր. քահանան, որ տնօրէնէր նորա համար մի զեղեցիկ միջոց լինելով հանդերձ

գտնէ տարին մի երկու անգամ՝ իւր ծխականների տները մտնելու։ միեւնոյն ժամանակ իւր արդիւնքի գլխաւոր աղբիւրներից մէկն է։ Սակայն եկէք տեսէք, որ մեր փարթամ մեծատուններից շատերը, սովորաբար կրթուած, հասարակական դիրք ունեցող մարդիկ՝ քահանայի երես չտեսնելու համար, իրենց կոպէկները ծառային են տալիս, որ դոնից ճանապարհ դնէ տուն օրհնողներին։ Մենք զայրանում ենք ի հարկէ, որ մի քահանայ այդ անպատուութիւնը տանել եւ իւր երեսին չարտած կոպէկները վերցնել կարող է։ մենք խոստովանում ենք, որ քահանաներն իրենք են մեծ չափով նպաստել իրենց պատիւն այդպէս ձգելուն եւ եթէ իրենց կոչման քարձրութեան վերայ կանգնած լինին, կատիպեն կրկին յարգել իրենց եւ այլապէս վարուիլ։ Բայց իրաւացի է միթէ, որ այդպիսի վարմունքը միայն քահանաների վատութիւնից է յառաջ գալիս։ միթէ այն մարդիկ, որոնք դոնից են ճանապարհ դնում նոցա՝ յաճախ աւելի ցած չեն թէ քարոյականութեամբ եւ թէ կրթութեամբ, շատ աւելի ցած մարդոց հետ չեն նստում եւ նստում։

Յիշուի սեւ երկայն վերարկուի մէջ փաթաթուած ցածութիւնն ու անքարոյականութիւնը աւելի են աչքի ընկնում եւ աւելի աչք ծակում։ Բայց այդ զգալով պէտք է լաւ կշռադատել նաեւ այն հանգամանքը, թէ հոգեւորականի վերարկուին պատշաճ կեանք վարելու եւ դիրք պահպանելու համար որչափ շատ քան է պահանջուում՝ որչափ քարոյական եւ հոգեւոր կարողութիւն մանաւանդ արդի պայմաններում։ եւ ըստ այնմ՝ ո՞չ մի ջանք եւ հոգացողութիւն չինայել մարդիկ ասպարէզ հրաւիրելու համար, որոնք այդ պահանջներին բաւականութիւն տալու համարձակութիւն եւ ոյժ կունենան։ Մենք արդարացնել չենք կարող այն երիտասարդներին, որոնք մի որոշ չափով պատրաստութիւն ունին հոգեւոր կոչումն ընդունելու։ Բայց համարձակութիւն չունին մաքառման մէջ մտնելու այն խոչնդոտների դէմ, որ մեր հասարակական կեանքը նոցա առաջ դնում է. կրկնում ենք՝ առկուն, անձնագոհ, քարոյական գործունէութեան կենդանի օրինակներով միայն կարելի է տիրող նախապա-

շարունակելով փարատել եւ հոգեւորականութիւնը իւր կոչման բարձրութեան վերայ դնել: Սակայն իրական կեանքը հերոսներ տոկուն եւ անձնագործ մարդիկ շատ չէ ստեղծում. իսկ մենք շատ հոգեւորականների պէտք ունինք, որոնք զոնէ փոքր չափով իրենց կոչման համապատասխան լինէին: Եւ այդպիսիները ասպարիզի վերայ չեն երեւայ, քանի հասարակութիւնը հալածում է նոցա իւր նախապաշարունակներով իւր դէպի հոգեւորականութիւնը ցոյց տուած արհամարհանքովն ու հակակրօնութեամբ: Այո՛, եւ այդպէս զուգէ խիստ է այս դարձումը: Բայց ճշմարտութեան հակառակ չէ. գիտակցական հալածանք չկայ հարկաւ. ժողովրդի մեծամասնութիւնը ցանկանում է լաւ հոգեւորականներ ունենալ. բայց նորա տրամադրութիւնն ու հակումները այնպէս չեն ուղղուած, այնպէս չէ նորա հոգեկան աշխարհի կազմակերպութիւնը: Եւ հոգեւորականութիւնը քաջակրօնութիւն զոնէ նորա կողմից:

Գերմանացի յօդուածագիրը ուղիղ է նկատել, որ հոգեւոր ասպարիզի վերայ մեզ սպառնացող զլխաւոր շարիքը ո՛չ թէ տգիտութիւնը, ո՛չ թէ ամեն տեսակ նախապաշարունակներ եւ թերութիւններ իւր հետ քերող անցեալն է, այլ սխալ կրթութիւնը: Բաղաբարկութիւնը արագ քայլերով յառաջ է գնում՝ գիտութիւն եւ նախապաշարունակներ կամայ ակամայ տեղի կտան նորան. բայց փոխարէնը զարգանում է եւ կլանում՝ ամեն ինչ նիւթական շահերի հետամուտ եղող մի հոգի, որին այլեւս ոչինչ չէ հետաքրքրում: Ինչ որ նիւթական շրջանից դուրս է. որ մի տեսակ քնազովմամբ խորշում է այն քողովից, ինչ որ հոգեւորական անուն է կրում իւր վերայ: Ահա այդ մեծ թըշնամու դէմ՝ պէտք է կռիւ սկսել հոգեւոր գէնքով: Իսկ որպէս զի հոգեւոր գէնքը գործածելու համար յօժարամիտ եւ ընդունակ անխոյստներ շատ զանազան հարկաւոր է նոցա առաջ ծանապարհ հարթել: հարկաւոր է նիւթապէս եւ քարոյսապէս քաջալերել նոցա. եւ այդ պէտք է անի ո՛չ միայն եկեղեցական իշխանութիւնը, այլ առաւել այն հասարակութիւնը, որ ինքն իւր միջից հովիւներ է ընտրում եւ նոցա պահպանութեան համար հո-

գում. պէտք է անեն այն քողով մարդիկ, որոնց մէջ դեռ հոգեւոր նախանձախնդրութիւն մնացել է:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ.

Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Հայրապետը՝ ի մեծ ուրախութիւն Միաբանութեան եւ Իւր հօտի, Մայր Աթոռ ժամանեց ողջամբ ամսոյս 20 ին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 5 ին: Երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ ամբողջ Միաբանութիւնը զգեստաւորուած, ժեմարանի ուսուցիչներն եւ աշակերտները, եւ ժողովրդի հոծ բազմութիւն սպասում էին վանքի արտաքին դարպասի մօտ, ուշ չդարձնելով դարնան առատարեր առաջին անձրեւի մանր տեղալուն, այլ լի միայն մի փափագով, ժամ առաջ տեսնել այնչափ պատկառելի դէմքն այն ծերունի անվիհեր Հովուապետի, որ մի անգամ եւս այսպէս արհամարհեց ձմեռուայ խստութիւնը եւ երկայն ճանապարհի նեղութիւնները՝ Տիրոջ ողորմութեամբն ու Իւր երիտասարդական անսպառ եռանդի ուժով Իւր հօտի կարիքներին հասնել կարողացաւ, եւ պիտի կարողանայ անշուշտ դեռ երկար տարիներ:—Հանդիսաւոր թափօրով Վեհափառ Հայրապետը դէպի Մայր Տաճար առաջնորդուեցաւ, ուր, իշման բաց սեղանի առաջ, ջերմագին մաղթանքներ վերադարձնելով դէպի Լուսաւորչի գահի արթուն Պաշտպանը, միաբանութեան ուղեկցութեամբ Վեհափառ եւ Վեհապատանալու: Արդէն տարածած էր օրը, Յաջորդ օրն եւս փոքր ինչ տկարութիւն եւ յօգնածութիւն զգալով՝ Նորին Սրբութիւնը միայն ամենաանհրաժեշտ դործերով զբաղուել կարողացաւ. իսկ Միաբանութեանը, ժեմարանի ուսուցչական խմբին եւ այլ այցելուների ընդունեց յաջորդ կիրակի, օրը, Ս. պատարագից առաջ եւ յետոյ, օրհնեց եւ պատմեց մի քանի ճանապարհորդական տպաւորութիւններ, խոստանալով յառաջիկայ կիրակիներէն մէկին եկեղեցւոյ մէջ, ի լուր ժողովրդեան աւելի ընդարձակօրէն խօսել այս մասին: Ս. պատարագին Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցի էր իջել: